

Výstava *Dokument 2020* voľne vychádza z publikácie *dokument1* (2019), ktorá je výberom slovenských dokumentárnych projektov za posledných dvadsať rokov. Kľúčovým kritériom pre výber v Galérii Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne sa stala v prvom rade tematická spätosť fotografií so Slovenskom a vedomé prekračovanie hraníc konvenčného dokumentárneho žánru smerom k výtvarnejšiemu a konceptuálnejšiemu jazyku. Novými estetickými či obsahovými stratégiami na pritiaženie diváckej pozornosti reagujú fotografky a fotografi na výzvy, ktoré technologické, distribučné a komunikačné prostriedky pred fotografiu v posledných rokoch kladú. Neznamená to však, že od reality utekajú do fiktívnych svetov. Práve naopak, dokazujú, že aktivizovať k angažovanému konaniu, inštitucionálnej pomoci, či vyššej vizuálnej citlivosti je možné aj opustením klasického dokumentárneho slovníka. *Dokument 2020* tvorí 15 autorov a autoriek a 20 fotografických súborov. Cieľom nebolo uložiť vedľa seba izolované sólové mikrovýstavy. Jednotlivé práce sa zámerne preskupujú, konfrontujú, vytvárajú nové prepojenia, obsahové aj vizuálne dialógy. V nasledujúcom texte prikladáme pár slov o prácach, z ktorých kurátorský tím poskladal finálny výber.

Ján Viazanička v projekte *Dovolenka doma* (2017 – 2020) mapuje typické slovenské dovolenkové destinácie - kúpaliská, jazerá, liečebne, či termálne pramene. Zachytáva ich príznačnú bizarnú estetiku, častokrát hraničiacu s gýčom, v ktorej prvky západného konzumu narážajú na pozostatky socialistickej architektúry, dizajnu a dobového vkusu. Neprekáža nám, že naším morom je len umelé bagrovisko alebo preplnený bazén v aquaparku, alebo že selfies pod palmou si robíme pred fejkovým pozadím opretým o kontajner na Zlatých pieskoch v Bratislave. V tematicky podobnej sérii s názvom *Mestská rekreácia* (2019) sa **Andrea Kalinová** zameriava na ikonické a dnes zabudnuté miesta oddychu v Bratislave. Na vystavenej fotografii pozorujeme, ako sa vďaka developerským projektom menia kulisy niekdajších bratislavských pláží. Pitoreskným (ne)zveľaďovaním okolia či sifyfovskou snahou vyrovnáť sa západu, sa v sérii *Jadro Európy* (2016 – 2017) zaoberá **Marek Jančúch**. Ukazuje, že rekonštrukcie sa u nás častokrát začínajú aj končia na povrchu. Podstata sa nemení. Trabanty sme vymenili za audiny, no aj tak sa nimi zabárame do bahna. Za plotmi ešte stále mnohí ukrývame symboly minulosti a obnova siaha iba po hranice námestí opravených z eurofondov. Sondou do kuriózných prostredí

našich záhrad je aj cyklus *Malý raj* (2016) fotografky **Sone Maletz**. Dokumentáciou prímestských satelitov kladie otázku, nakoľko sme autentickí a nakoľko len preberáme a napodobňujeme obrazy iných. Je replika Sochy slobody na našom dvore prejavom obdivu k americkej spoločnosti alebo skôr dôsledkom nedostatku vlastného kultúrneho sebavedomia?

Jana Šturdíková systematicky dokumentuje chátrajúce kaštiele, kde sa opravy minulosti ani nezačali alebo boli pozastavené. Fotograficky konzervuje ich aktuálny stav a funkcie, pre akú sú, či boli naposledy využívané. Na rozdiel od *Viazanička* či *Jančúcha* volí v projekte *Châteaux po našom* (2013 – 2019) chladný deskriptívny jazyk, budovy fotografuje v jednom horizonte. Multiplikácia rovnakých záberov znásobuje alarmujúci stav nášho kultúrneho dedičstva. Vedomou referenciou k estetike Düsseldorfskej školy ukotvuje Šturdíková sériu v kontexte umenia a dokazuje, že neutrálnosť vo výraze neznamená obsahovú apatickosť. Ak *Châteaux po našom* vyvoláva skôr roztrpčenie z nečinnosti a (doslovného) rozkladu našej histórie, cyklus *Quo vadis galéria?* **Lenky L. Lukačovičovej** z roku 2013 je v súčasnom kontexte skôr optimistický. Pred siedmymi rokmi sa dokumentovaním Novej synagógy v Žiline, Synagógy v Trnave či bývalej Cvernovky autorka pýtala, aká bude budúcnosť týchto inštitúcií a aký záujem o ne má a bude mať verejnosť. Dnes sú všetky tri renomovanými kultúrnymi priestormi (hoci Cvernovka bola nútená zmeniť adresu). Zásľuhu však na tom majú predovšetkým individuálni nadšenci a nadšenkyne. Vplyvom ľudí na architektúru miest či ich vzťahom a zásahmi do prírody sa zaoberajú viacerí slovenskí fotografi a fotografky. Patrí medzi nich aj **Peter Korček**, ktorý dlhodobo dokumentuje bizarné urbanistické a iné ľudské intervencie do rôznych prostredí. Na výstave je zastúpený aj fotografiou vysokoškolského internátu zo série *Tiché mesto* (2020), ktorá vznikla počas mesiacov, kedy Slovensko fungovalo v špeciálnom karanténnom režime. Miesta tradične zaplnené ľuďmi či autami zostali zo dňa na deň prázdne. Bez fajčiacich študentiek a študentov na balkónoch, s holými šnúrami na sušenie bielizne. Ostala len špinavá uniformná paneláková architektúra. Korčekov cyklus *Jungle City* (2014) sa pohráva s našou vžitou obrazovou predstavou o podobe hlavného mesta. Kiež by však zmena perspektívy naň nastala len v ráme fotografie, ale aj pri koncipovaní plánov jeho urbanistického rozvoja. O narušení vizuálnych stereotypov je aj dlhodobý projekt **Šymona Klimana** *Beautiful*

People (od 2008), v ktorom rómsku komunitu fotografuje inak, než ako sme navyknutí. Namiesto bosých detí a špiňavých ulíc portrétuje hrdých jednotlivcov a jednotlivkyne v ich najlepších odevoch. Môžu byť veľkorozmerné, sýto farebné portréty rovnako pravdivou správou ako čiernobiely sociálny dokument?

Popri súboroch, ktorých vizuálny slovník je pomerne univerzálny a nie ťažko interpretovateľný, vznikajú aj projekty, ktoré narábajú so subtilnejším, subjektívnejším jazykom. Napríklad **Dominika Jackuliaková** reflektuje v práci *Lom* (2014 – 2015) trvácnosť, zasahovanie, rozpadanie sa. „Ostane niečo nedotknuté?” pýta sa. Alebo je nedotknuteľnosť v ére antropocénu iba utópiou? Jackuliakovej metafora zanikania, pretvárania a formovania má podobu čiernobielych fotografií rôznych formátov. Je dokumentom veľmi osobným, avšak pomenúva problematiku, ktorá je najmä v posledných rokoch predmetom celoplanetárnych diskusií. Podobne monochromatický rukopis má aj fotografka **Jana Ilková**. Práce, v ktorých dokumentuje hlavne svoju rodinu a najbližšie okolie prekladá súbormi ako napríklad *Airport* (2016 – 2018), kde obvykle chladný priestor premieňa drobnou zmenou optiky, precíznou selekciou zátiší a výsekov letiskovej reality na paralelnú dimenziu, priateľivé obydľie živých ľudí a ich reziduí. V súboroch *Diary* (2020) či *County* (2020) zachytáva fragmenty určitého miesta, situácie či ľudí okolo seba a vytvára si vlastné pamäťové stopy, ktoré sa vďaka dokumentárnemu charakteru môžu stať nadčasovým metapříbehom. Iné *Príbehy v depozitároch* (2015) rozprávajú inak mlkve sochy a objekty v zákulisiach a skladoch galérií v sérii fotografa Roba Kočana. Realitu neohýba zámernou inscenáciou či výtvarnými zásahmi, ale tým najprirodzenejším prostriedkom – jazykom. Predmetom a výjavom prisudzuje nové pomenovania, čím ich zbavuje pôvodnej funkcie a premieňa na postavy v imaginatívnych hrách. Personifikuje neživé, všedným impresiám nachádza fotogenickú formu. Sochy zabalené v bledých vreciach na regáloch, sa stlačením spúšte a priradením popisu, premieňajú na *Ťažké spomienky* na tragickú historickú kapitolu. Kočanov súbor môže referovať nielen k práci s archívom, ale aj k uvedomeniu, že zdanlivo odložené a zabudnuté môže byť tiež nositeľom dôležitých významov a posolstiev.

O vzťahu slova a obrazu je aj čiernobiela fotografia **Mareka Pupáka**. Nápis na stene domu je súčasne názvom série, z ktorej snímka pochádza. *Na Slovensku po slovensky* (2016) odkazuje na aktuálne nálady v našej spoločnosti. „Symptómy krízy a frustrácie sú čoraz naliehavejšie a nachádzame ich nielen v správaní ľudí, ale aj v každodenných situáciách. Sú ilustráciou toho, ako sa pod nátlakom udalostí pomaly, ale isto menia aj jednoduchí ľudia a prostredie, v ktorom žijú,” píše o sérii Pupák. **Boris Németh** sa v posledných rokoch takisto zameriava na hľadanie odpovede na otázku, čím je dnes Slovensko a čo znamená byť Slovákom či Slovenkou. Na výstavu sme vybrali dva portréty z jeho najnovšej série *Bratislava-Košice a späť* (2019 – 2020), v ktorej skladá portrét Slovenska na trati medzi východom a západom. Zamýšľa sa, čo by sa stalo, keby sa naplnil niekdajší sľub Roberta Fica, že do roku 2010 bude dokončená

diaľnica D1. Ako by sa zmenili vzťahy medzi Bratislavou a ostatnými regiónmi? Na ceste medzi dvoma koncami (alebo dvoma začiatkami?) jednej krajiny vyhľadáva a fotografuje ľudí, ktorí sú nositeľmi trpkosmiešnych životných príbehov.

Dokumentárny projekt *They Said Yes!* (2016) tvorí album kultúrnych zvyklostí. **Pavel M. Smejkal** je v ňom viac kurátorom než fotografom. Zozbieral svadobné fotografie rôznych autorov a autoriek, aby vytvoril vizuálnu mozaiku sobášnych rituálov a osobitostí v Strednej Európe. Ich množením ukazuje estetickú repetitívnosť, ktorá sa formuje napriek geografickej vzdialenosti regiónov. **Matej Hakár** je na výstave zastúpený jednou fotografiou z cyklu *Bratislava ZOO* (2017). Zbiera v ňom vizuálne anomálie vo svojom okolí. Vytvára svojský autorský príbeh o Bratislave ako meste, v ktorom môžu vedľa seba koexistovať podivuhodné predmety či budovy bez toho, aby sa nad týmto oxymoronom ktokoľvek pozastavil. „Domnievam sa, že hlavné mesto Slovenska príliš rýchlo vyrástlo a nestihlo si vybudovať vlastné povedomie o tom, čím je,” hovorí Hakár a tento jeho výrok by sa mohol stať symptomatickým pre celú našu krajinu. Zároveň definuje aj tézu predkladanej výstavy.

Dokument 2020 je obrazovou správou. Miestami humornou a satirickou, inokedy skôr melancholickou a smutnou. Nehodnotí a nemoralizuje. Zbiera vizuálne osobitosti, regionálne a kultúrne kontrasty i podobnosti. Sleduje tragikomické mikropříbehy a vizuálne anekdoty. Cez rozmanité fotografické rukopisy vytvára kolektívny komentár o krajine, ktorá si ešte stále hľadá svoju identitu.

— *Michaela Pašteková*

KURÁTORSKÝ TÍM

Veronika M. Markovičová, Michaela Pašteková, Ján Viazanička

AUTORKY A AUTORI

Matej Hakár, Jana Ilková, Dominika Jackuliaková, Marek Jančúch, Andrea Kalinová, Šymon Kliman, Robo Kočan, Peter Korček, Lenka L. Lukačovičová, Soňa Maletz, Boris Németh, Marek Pupák, Pavel M. Smejkal, Jana Šturdíková, Ján Viazanička